

Zpráva o šetření

ve věci výkonu sociálně-právní ochrany nezletilé Adély

Obrátila se na mě paní X. Y., matka nezletilé Adély (nar. 2007), poté co po dlouholetém soudním sporu soud meritorně rozhodl (v květnu 2015) o svěřeni dcery do péče babičky ze strany otce, paní O. P..

Stěžovatelka dceru porodila jako nezletilá. Od počátku řešení situace nezletilé Adély panovaly v rámci širší rodiny velké spory o její péči a vztahy mezi rodinami matky a otce byly velmi konfliktní (pozn.: dcera byla nejprve v ústavním zařízení, poté ve střídavé péči rodičů). Otec v současné době o převzetí dcery do péče zájem nemá, žije odděleně se svojí novou rodinou. S dcerou se stýká. Stěžovatelka se asi před třemi lety přestěhovala do Švédska, kde žije s partnerem. Stěžuje si, že jí pečující babička brání v kontaktu s dcerou.

Stěžovatelka vyjadřuje jednak velkou nespokojenost s rozhodnutím soudu, kterým svěřil dceru do péče babičky. A zároveň si stěžuje, že jí babička brání v kontaktu s dcerou. V této souvislosti si stěžovala na Úřad městské části Brno-Královo Pole (dále jen jako „OSPOD Brno-Královo Pole“). Namítala, že byl vůči ní dlouhodobě velmi pasivní. Je přesvědčena, že nejednal v zájmu dcery, ale protistrany ve sporu o péči, tedy babičky ze strany otce. Upozornila, že OSPOD Brno-Královo Pole nijak neřešil (nebo zcela nedostatečně), že babička stěžovatelce dlouhodobě záměrně neumožňovala jakýkoliv kontakt s dcerou. Ve věci styku s dcerou aktuálně probíhá nové soudní řízení.

Stěžovatelka podala na postup OSPOD Brno-Královo Pole stížnost, s jejímž vyřízením nebyla spokojená. K vyjádření tajemníka Úřadu městské části Brno-Královo Pole uvedla, že jeho argumenty jsou vytržené z kontextu a vyjádření není postaveno na faktech.

Pro úplnost dodávám, že krátce po zahájení mého šetření ve vztahu k činnosti OSPOD Brno-Královo Pole došlo k přenesení místní příslušnosti na Úřad městské části Brno-sever (dále také jen jako „OSPOD Brno-sever“) z důvodu změny trvalého bydliště dcery.

Předně této zprávou upozorňuji, že předmětem mého šetření nemůže být rozhodnutí soudu, ani se k němu nemohu jakkoliv vyjadřovat. **Svěření dcery do péče babičky ze strany otce tedy nebylo předmětem mého šetření.**

V rámci svého šetření jsem se zabývala otázkou styku stěžovatelky s dcerou, konkrétně zda jí v tomto ohledu poskytl OSPOD Brno-Královo Pole dostatečnou podporu a pomoc po dobu, kdy vykonával sociálně-právní ochranu Adély.

A. Shrnutí

Po provedeném šetření jsem dospěla k těmto závěrům:

OSPOD by měl usilovat o smírné řešení otázky styku rodiče s dítětem, je-li to v zájmu dítěte, a nabízet stranám pomoc, a to bez ohledu na to, zda již ve věci probíhá soudní řízení, či nikoliv. V zájmu dítěte je smírné řešení ve všech fázích sporu.

Pokud OSPOD odkáže účastníky na soud bez toho, aby se sám aktivně zapojil do smírného řešení, neplní řádně svoji preventivní a poradenskou úlohu.¹

I v průběhu soudního řízení je žádoucí zmírňovat v zájmu dítěte spor mezi stranami tak, aby v ideálním případě dospěly k dohodě.²

Šetřením jsem zjistila, že OSPOD Brno-Královo Pole neposkytoval v době vedení věci Mgr. Brázdou matce a dceři ve věci jejich styku dostatečnou podporu a pomoc, když stěžovatelku pouze odkázel na Fond ohrožených dětí. Sám se do řešení problému nezapojil dostatečně aktivně, nepokoušel se o zprostředkování mimosoudní dohody, nezohlednil tento problém v individuálním plánu ochrany dítěte (to provedla po převzetí věci až Mgr. Zvonařová).

OSPOD Brno-Královo Pole se **v otázce zajištění kontaktu matky s dcerou dopustil pochybení, neboť se jí nezabýval** (po dobu řešení věci ze strany sociálního pracovníka Mgr. Brázdy) **dostatečně**.

B. Skutková zjištění

Z vyjádření a spisové dokumentace OSPOD Brno-Královo Pole vyplývá, že s matkou byl sociální pracovník Mgr. Brázda v kontaktu formou e-mailové komunikace (od dubna 2014 do září 2015, kdy převzala spis v rámci téhož úřadu Mgr. Zvonařová; následně v listopadu 2015 došlo k postoupení spisové dokumentace nově místně příslušnému OSPOD Brno-sever). Matka žádala pomoc OSPOD, protože jí rodina otce bránila v kontaktu s dcerou (např. v telefonických hovorech). Žádala o řešení ze strany OSPOD Brno-Královo Pole. Sociální pracovník provedl šetření v rodině a uvedl, že se tvrzení matky nepotvrdilo, rodina bránění v kontaktu popírala. Doporučil matce pokusit se nejprve dohodnout s rodinou otce. Dále doporučil možnost obrátit se na Fond ohrožených dětí s tím, že by mohl provádět asistenci při předávání dcery, případně při návštěvách matky. Sociální pracovník nabídl možnost telefonického řešení situace, případně osobního kontaktu, pokud by byla matka v ČR. Ve svém vyjádření OSPOD Brno-Královo Pole uvedl, že k faktickému pokusu matky o styk s dcerou, případně předání dárků ze strany matky přes OSPOD nedošlo. Po celou dobu komunikace s matkou nikdy nepadl konkrétní termín její návštěvy v ČR (případně telefonátů rodině P.), mimo poslední komunikaci v říjnu 2015.

OSPOD Brno-Královo Pole matce dále doporučil pro případ, že selžou jeho doporučení k řešení kontaktu s dcerou dohodou s rodinou otce či prostřednictvím FOD, aby si matka podala návrh k soudu na úpravu styku s dcerou. V září 2015 převzala v rámci OSPOD Brno-Královo Pole vedení věci Mgr. Zvonařová. Vzhledem k situaci sama aktivně oslovila organizace zabývající se rodinným poradenstvím, zejména asistencí při styku a rodinnou terapií. Zjišťovala možnost asistence při styku s rodičem, který žije v zahraničí, např. přes

1 Ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) a odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

2 Ustanovení § 906 odst. 2 zákona č. 89/2012Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Ustanovení § 12 odst. 1 b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Skype. Oslovila Spondeu, Centrum krizové pomoci, Triádu. Všichni oslovení uvedli, že s tím nemají zkušenost (zatím takto styk nerealizovali). Spondea a Krizové centrum pro děti uvedly, že by to zřejmě možné bylo. Podrobně s nimi diskutovala situaci v rodině. Pracovníci uvedených zařízení k tomu sdělili, že se na ně musí obrátit rodič, situace se dá určitě řešit. Sociální pracovnice tyto informace sdělila matce a předala jí kontakty na uvedená zařízení. Od října 2015 byla sociální pracovnice v častém e-mailovém kontaktu s matkou. Společně řešily možnosti styku s dcerou v době prosincové návštěvy matky v ČR, dále otázku výživného, prospěchu a chování dcery ve škole atp. Sociální pracovnice věc projednávala také s babičkou ze strany otce. Vyžádala si zprávu ze školy, provedla vyhodnocení situace dítěte a pečlivě zpracovala individuální plán ochrany dítěte. Po předání spisové dokumentace nově místně příslušnému OSPOD Brno-sever podrobně projednala situaci v rodině s novou sociální pracovnicí Mgr. Pagáčovou, informovala ji o dosavadním průběhu jednání a předala kontakty oslovených organizací.

Postup nově místně příslušného OSPOD Brno-sever nebyl předmětem šetření, neboť si na něj matka nestěžovala. Přesto mnou pověřená pracovnice uskutečnila na tomto úřadě osobní jednání se sociální pracovnicí. Krom nahlížení do spisové dokumentace jednaly o potřebě a možnostech podpory kontaktu dcery s matkou. Mnou pověřená pracovnice apelovala na OSPOD Brno-sever, aby se zaměřil na otázku zajištění kontaktu dcery s matkou, ale i s otcem, a to s ohledem na informace vyplývající ze znaleckého posudku vypracovaného pro účely opatrovnického řízení, ale i ze zpráv školy apod. Ze znaleckého posudku mimo jiné vyplynulo, že Adéla trpí nedostatečným zájmem a kontaktem s oběma rodiči. Upozornila rovněž na potřebu práce s rodinou, zjišťování příčin výchovných problémů Adély (agresivity vůči spolužákům) a případně i zajištění její odborné podpory, ale i podpory výchovných kompetencí pečujících osob formou odborné poradenské pomoci. V neposlední řadě upozornila i na potřebu opětovného projednávání a upozorňování pečující babičky na to, že byť je Adéla svěřena do její péče, má právo na kontakt s oběma rodiči a babička je povinna jej umožňovat.

C. Hodnocení věci ochránkyní

Právní úprava týkající se uspořádání poměrů dítěte a jeho kontaktu s rodičem, s nímž nežije ve společné domácnosti, jednoznačně upřednostňuje dohodu bez nutnosti intervence soudní moci. Soud má o úpravě poměrů a styku s dítětem rozhodovat až za situace, kdy se rodič a pečující osoba nemohou dohodnout. Dohodu lze uzavřít i kdykoliv v průběhu soudního řízení.³

³ Viz ustanovení § 955 občanského zákoníku: „Práva a povinnosti pečující osoby vymezí soud; jinak se přiměřeně použijí ustanovení o pěstounství.“

Ve spojení s ustanovením § 967 občanského zákoníku: „Pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak.“

Ustanovení § 966 odst. 2, věta první občanského zákoníku: „Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů.“

Ustanovení § 891 odst. 1, věta první občanského zákoníku: „Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který dítě nemá v péči, bude s dítětem stýkat.“

OSPOD je povinen otázku zajištění styku dcery s matkou opakovaně projednávat s pečující osobou, nabízet pomoc při zprostředkování smírného řešení, popřípadě i zajištění odborné poradenské pomoci.

Působení OSPOD Brno-Královo Pole směrem k mimosoudnímu řešení styku dcery s matkou bylo v období od dubna 2014 do září 2015 zcela nedostatečné. OSPOD matku odkázal pouze na pomoc FOD, dohodu s rodinou otce, kterou si měla zajistit sama, či soudní řešení věci, bez vlastního aktivního zapojení OSPOD do řešení problému v zájmu dítěte. Proto jsem shledala v postupu OSPOD Brno-Královo Pole pochybení.

OSPOD měl pečující babičku velmi pečlivě poučovat o nutnosti dodržovat právo dítěte na kontakt s oběma rodiči. V případě potřeby měl OSPOD toto téma opakovaně s babičkou projednávat. OSPOD měl dále matce a babičce nabízet nejen kontakty na odborná poradenská zařízení, ale i zprostředkování mimosoudní dohody, a to buď přímo za pomoci OSPOD, popřípadě právě za pomoci odborného poradenského zařízení.⁴ Dále by byla možná např. i mediace, popřípadě individuální odborná spolupráce jednotlivých zúčastněných osob s cílem zmírňování jejich vzájemného konfliktního nastavení. Výše uvedené zároveň mělo být od počátku předmětem individuálního plánu ochrany dítěte⁵. Nabídky pomoci a aktivní práce s matkou a babičkou ze strany OSPOD za doby působení sociálního pracovníka Mgr. Brázdy ve spisu postrádám, krom odkázání matky na možnost dohodnout si pomoc se stykem či asistenci ze strany Fondu ohrožených dětí. K částečnému zlepšení došlo až po převzetí věci Mgr. Zvonařovou, která byla ve věci aktivnější - vyhledávala a zjišťovala možnosti více odborných poradenských zařízení, s nimiž se snažila aktivně matku zkontaktovat. Byla v častém e-mailovém kontaktu s matkou. Dojednávala s ní možnost kontaktu s dcerou v době její plánované prosincové návštěvy v ČR. Věc projednávala i s pečující babičkou. Provedla vyhodnocení a zpracovala podrobný a výstižný individuální plán ochrany dítěte. Její působení ve věci však mělo pouze krátké trvání. Vítám, že při předávání spisové dokumentace nově místně příslušnému OSPOD Brno-sever předala veškeré podstatné informace, kontakty apod. nové sociální pracovníci v rámci osobního jednání.

Ustanovení § 906 odst. 2 občanského zákoníku: „Soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.“

Srov. též Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí, přijatou 25. ledna 1996 ve Štrasburku, vyhlášenou pod č. 54/2001 Sb. m. s, která v článku 13 vybízí k předcházení soudním řízením týkajícím se dětí a jednoznačně v případech, kde je to namístě, preferuje uzavírání mimosoudních dohod. Typickým případem, kdy vhodnější než soudní řízení bude alternativní způsob řešení podstaty sporu, může být právě sporná otázka rodičů, v jakém rozsahu naplňovat právo dítěte na pravidelný osobní rodičovský kontakt: „S cílem předcházet sporům, řešit spory nebo předcházet soudním řízením týkajícím se dětí, smluvní strany budou podporovat zprostředkování a další způsoby řešení sporů a jejich využití za účelem dosažení dohody, v případech, kde je to namístě a které smluvní strany vymezí.“

Dále též Úmluva o styku s dětmi, sjednaná 15. května 2003 ve Štrasburku, vyhlášená pod č. 91/2005 Sb. m. s., která v článku 8, bodu 1 k dohodám o styku s dětmi stanoví: „Smluvní státy jsou povinny vhodnými prostředky povzbuzovat rodiče a další osoby mající rodinná pouta s dítětem k tomu, aby při uzavírání či pozměňování dohod upravujících styk s dítětem dodržovali zásady stanovené v člancích 4 až 7. Upřednostňují se dohody v písemné podobě.“ V článku 7 písm. b) pak uvádí, že: „Při řešení sporů ohledně styku soudní orgány přijmou veškerá vhodná opatření k tomu, aby rodiče a další osoby mající rodinná pouta s dítětem byli motivováni k uzavření smírné dohody upravující styk s dítětem, a zvláště pak, aby se k tomuto použila rodinná mediace a další způsoby řešení sporů.“

4 Srov. ustanovení § 11 odst. 1 a) a odst. 5 a dále § 12 odst. 1 b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

5 Ustanovení § 10 odst. 3 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Na tomto místě pokládám za významné pro úplnost uvést, že ani OSPOD není všemocný a nelze ho činit odpovědným za výsledek⁶, jsou-li konflikty mezi rodinnými příslušníky natolik hluboké, pokud ani kvalifikovaným nabízením pomoci a skutečně aktivním zapojením OSPOD se je nedaří zmírnit. Je však třeba zároveň upozornit, že OSPOD je povinen využívat veškeré nástroje, které jsou mu ze zákona svěřeny⁷, a dbát také na včasnost jejich využití. **Jsem si vědoma toho, že mnohdy může být situace v rodinných vztazích pro vnější aktéry nepřehledná, zvláště pokud jedna strana popírá tvrzení druhé a naopak. Není však možné, aby OSPOD ponechal řešení věci pouze na rozhodnutí soudu a nevyvinul aktivní snahu o zprostředkování mimosoudního řešení.**

V daném případě **pokládám za velmi podstatnou okolnost právě to, že se jedná o dítě, které je v péči jiné osoby, než rodičů. Důraz na ochranu jeho zájmů, v dané věci zájmu na kontakt s rodiči, ze strany OSPOD by měl být, dle mého názoru, o to vyšší. Má-li OSPOD informaci o bránění ve styku jednomu z rodičů⁸, měl by se v takovém případě potřebou zajištění kontaktu dítěte s rodiči zabývat z vlastní iniciativy a zohledňovat ji v individuálním plánu ochrany dítěte⁹. Neměl by čekat na podněty ze strany rodičů, ale sám z vlastní iniciativy řešit v zájmu dítěte zajištění kontaktu s rodiči.**

D. Závěry

Úřad městské části Brno-Královo Pole pochybil tím, že neposkytoval v určité fázi (po dobu řešení věci ze strany sociálního pracovníka Mgr. Brázdy) dostatečnou podporu a pomoc za účelem zajištění práva na vzájemný kontakt dcery s matkou.

Zprávu zasílám starostovi Úřadu městské části Brno-Královo Pole a podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě.

Úřad městské části Brno-Královo Pole již nevykonává sociálně-právní ochranu Adély a Mgr. Brázda již ani není jeho zaměstnancem. Proto budu pokládat za dostatečné opatření k nápravě, když vedoucí OSPOD seznámí sociální pracovníky s mými závěry v této věci a poučí je o povinnosti OSPOD aktivně podporovat kontakt dětí svěřených do péče jiných osob s jejich rodiči a za tím účelem přijímat veškerá opatření, která jsou OSPOD zákonem svěřena.

Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Konstatoval to mimo jiné Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí ve věci Pedović proti České republice ze dne 18. července 2006 č. 27145/03. Z něj vyplývá, že povinnost státních orgánů přijmout opatření umožňující realizaci rodinného života není absolutní, nespočívá v povinnosti dosáhnout určitého výsledku, ale v povinnosti vyčerpat všechna opatření, která od něj bylo možné v daném případě rozumně očekávat.

7 Část třetí hlava I zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, upravuje kromě poradenství další preventivní opatření, konkrétně viz ustanovení § 12 odst. 1 a dále i § 13 odst. 1.

8 Ustanovení § 6 písm. b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

9 Ustanovení § 10 odst. 3 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli a pro další využití při výkonu sociálně-právní ochrany Adély také Úřadu městské části Brno-sever.

Brno 1. února 2017

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)